

Gerald Raunig

*Ratni stroj protiv Carstva
Uz prekarni nomadizam Volxtheaterkarawane*

(05_2002)

U okružju protesta protiv reakcionarne austrijske vlade¹ na prijelazu devedeset devete u dvije tisućite, stvoren je razgranat sklop platformi umjetničkog otpora² koje su provele niz akcija³ na širokom prostoru između komunikacijske gerile i alternativnog informiranja. Nakon par mjeseci od svog tog šarolikog i hiperaktivnog mnoštva nije preostalo gotovo ništa. Tu činjenicu međutim ne moramo shvatiti kao nužno negativnu. Magična riječ ovdje je - transformacija. Kao što već protesti dvije tisućite nisu došli ni iz čega, nego su se nadovezali na scenu intervencionističke umjetnosti devedesetih⁴, tako su i iskustva subjekata i struktura iz te godine ponovo primijenjena u drugim kontekstima. Kako više nije imalo smisla napadati radikalni desni populizam na razini nacionalne države, umjetnički se aktivizam sve više senzibilizirao za novo žarište globalnih protesta, protiv režima granica na primjer, ili za prava migrantkinja i migranata.⁵

Ovdje, u kontekstu globalnog protestnog pokreta, izgleda da je umjetničko-politička praksa napokon ostavila za sobom dihotomiju umjetnosti i aktivizma. Aktivistkinje i aktivisti nisu išli za tim da svojim akcijama postignu nešto na umjetničkom polju odnosno proizvedu nekekeve razlikovne učinke. Pa ipak, radili su s metodama i strategijama koje su uzete iz povijesti umjetnosti i/ili su primjenjivane odnosno primjenjuju se u aktualnoj umjetničkoj praksi. Same akcije stvaraju tako jedan novi teren koji nije dio ni umjetničkog ni političkog polja u užem smislu.

Ta nova praksa na novom terenu ne može se ni analizirati ni kritizirati pomoću starih kategorija kao što su primjerice Site Specificity, kritika institucija, interakcija/participacija ili čak sasvim starim kategorijama kao autorstvo, aura ili djelo. Očigledno je da se upravo iz spomenute prakse moraju razviti nove kategorije kako bi se došlo do adekvatne spoznaje. Ovdje ćemo to pokušati na jednom primjeru i na tri pojma koji su - u skladu s praksom koju istražujemo - uzeti prije iz političke teorije nego iz estetike.

Spomenuti primjer je slučaj *VolxTheaterKarawane*: inicijativa koja je u dugim virtualnim i realnim diskusijama pripremljena u proljeće 2001., koja je u junu krenula na put iz Beča, i nastavila se akcijama na graničnom prijelazu Nickelsdorf, u okviru protesta protiv sastanka na vrhu Svjetskog ekonomskog foruma u Salzburgu, graničnom kampu u Lendavi (Hrvatska/Mađarska), pred jednim logorom za ekstradiciju u Ljubljani i napokon na rubu sastanka G-8 u Genovi, na kraju kojeg je talijanska policija uhapsila i četiri tjedna držala članove karavane u zatvoru.⁶

Tri pojma uzeta su iz arsenala teoretičara Gillesa Deleuzea i Félixu Guattarija: *Nomadizam, ratni stroj i mikropolitika granice*.

Figura nomada danas ima sasvim neodređen okus. Tako su osamdesetih različite grupe surfera, tehnoglazbenica/ka, net-umjetnica/ka nekritički pobrkale Deleuze/Guattarijev pojam nomadskoga s dobrodošlom kičastom metaforom i poistovjetile sebe i svoje aktivnosti s njim. Pojam ipak valja u njegovom Deleuzovskom kontekstu zaštititi od takvih himni slobodi, kretanju ili internetu kao ultimativnoj demokratizaciji: nomadizam je prvo prekaran, drugo, ofanzivan i treće, na granici.

¹ Usp. <http://www.eipcp.net/diskurs/d04/index.html>

² Usp. www.gettoattack.net, www.volkstanz.net, performing resistance, itd.

³ Usp. Gerald Raunig, *Wien Feber Null. Eine Ästhetik des Widerstands*, Wien 2000.

⁴ Usp. Gerald Raunig, *Charon. Eine Ästhetik der Grenzüberschreitung*, Wien 1999; Holger Kube Ventura, *Politische Kunst Begriffe in den 1990er Jahren im deutschsprachigen Raum*, Wien 2002.

⁵ Usp. <http://www.wwp.at/>, <http://www.noborder.org>, <http://www.dsec.info>

⁶ Usp - <http://www.no-racism.net/nobordertour>

Nomadsko je dakle prekarium, nešto što postoji tako da se uvijek može opozvati, što u svakom trenutku može zakazati, ili, rečeno teorijski uzvišenije: konstitutivna razlika cilja i posljedica. Prekarnost, djelovanje u prekarnom kontekstu uvijek je nomadskoga.

Taj nomadski prekarium lako se može demonstrirati na borbi *VolxTheaterKarawane* za odgovarajuću organizacijsku formu, ili bolje: *s njom*, naime s kolektivom. Iskustva s kolektivnim planiranjem u zamornim sastančenjima i s provođenjem kolektivnih akcija uvijek su iznova dokazali da ono već implicitno povlači za sobom razbijanje kolektiva. S pokušajem da se sudionici Karavene ne ograniče samo na bečku ili austrijsku scenu, odnosno da se po mogućnosti realiziraju transnacionalno, pojavila se još jedna teškoća: različiti jezici.

Treći i u kontekstu teme prekarnosti najvažniji aspekt sastoji se ipak u naravi forme karavane same: nomadsko kretanje stvara prekarnost jer kolektiv - uostalom u suprotnosti s dosadašnjom predodžbom nomadskog - kreće nepoznatim putevima, dolazi na mjesta koja uopće ne poznaje i ondje biva prisiljen donositi odluke koje ekstremno reduciraju - ni ne prepoznatu - kompleksnost: *VolxTheaterKarawane* je kao kolektiv u pokretu prisiljen bez prestanka regulirati te nivoe prekarnosti.

S početkom devedesetih došlo je do nove renesanse nomadskog koje je tako na primjer poslužilo Michaelu Hardtu i Antoniu Negriju kao ključni pojam u njihovome *Empireu*.⁷ Javlajući se ponovo u tom eksplicitno političkom kontekstu figura nomada zadobija bez sumnje sasvim drugu kvalitetu nego u kontekstu nesporazuma iz osamdesetih. Kao što se u *Empireu* zapravo pod pojmom nomadizma miješaju kretanja putujućih intelektualaca i političkih izbjeglica, tako općenito dolazi do konceptualnog isprepletanja dobrovoljne i prisilne migracije. To nužno završava u neumjerenom precjenjivanju subjekata migracije koji time istodobno bivaju uzdignuti u najvažniju suprotnost svemoćnom „*Empireu*“.

Kod Deleuze/Guattarija nasuprot molarnoj liniji moći stoje odmah dvije linije: molekularna linija ili linija migranata kao i linija bijega, loma ili nomadska linija.⁸ To odgovara nužnom razlikovanju prisilne migracije, bijega s jednog mjesta na drugo, gdje postoji nada da će se čovjek negdje ponovo skrasiti, s jedne strane i ofenzivne nomadske prakse s druge. Linija migranata povezuje dvije točke, vodi od jedne k drugoj, od deterritorijalizacije do reteritorijalizacije. Nomadska linija, naprotiv, je linija bijega koja između točaka ubrzava kretanje deterritorijalizacije do jednog strujanja, jednog odlučnog kretanja koje nema ništa zajedničko s bijegom u dosadašnjem smislu. Bježati, da, ali u bijegu tražiti oružje.

Obilježje te nomadske linije, te linije bijega, je ofenziva. Što međutim znači ofenziva u jednom svijetu koji prema Deleuze/Guattariju, kao i prema Hardt/Negriju, prijete potonuti u jedno jedino sveobuhvatno opće mjesto kritike globalizacije: *Moć je posvuda i istodobno nigdje*. Njezini mehanizmi funkcioniraju bez središta i bez svakog upravljanja. To što oba para autora kao odgovor na tu situaciju u kojoj se moć više ne može predložiti kao nešto izvanjsko, i što se prije svega u *Empireu* uvijek iznova propovijeda, jest: ako mehanizmi moći funkcioniraju bez središta i bez središnjeg upravljanja, moralo bi biti moguće napasti ih iz svakog mjesta, iz svakog lokalnog konteksta.⁹

Kolikogod ta teza bila rasvjetljujuća i privlačna, toliko ostaje ona ipak proizvoljna i neodređena, dok je god nejasno tko ili što bi tu zapravo trebalo biti napadnuto. Kako je to „biti protiv na svakom mjestu“ s jedne strane dvoznačno, naime, kao mogućnost da se na svakom mjestu bude protiv, ali i kao nužnost da se na svakom mjestu mora biti protiv, tako s druge strane postoje mjesta koja takvo protivljenje više zaslužuju nego neka druga. A ta mjesta moraju također biti tražena, posjećena, zaskočena, sasvim u suprotnosti s Deleuzovskom formulom da je nomad *onaj* koji se zapravo ne kreće.¹⁰

⁷ Usp. Michael Hardt, Antonio Negri, *Empire*. Die neue Weltordnung, Frankfurt/New York 2002, posebno str. 222-226.

⁸ Usp. Gilles Deleuze / Clarie Parnet, *Dialoge*, Frankfurt/Main 1980, str. 147 i dalje.

⁹ Usp. Gilles Deleuze / Félix Guattari, *Tausend Plateaus*, Berlin 1992, str. 583; Michael Hardt, Antonio Negri, *Empire*. Die neue Weltordnung, Frankfurt/New York 2002, S. 223: „Wenn es also keinen Ort mehr gibt, der als Außen gelten kann, so müssen wir an jedem Ort dagegen sein.“ („Kada više nema tog mjesta koje bi moglo važiti kao ono izvanjsko, moramo onda na svakom mjestu biti protiv.“)

¹⁰ Usp. Gilles Deleuze / Félix Guattari, *Tausend Plateaus*, Berlin 1992, str. 524.

Intenzivno putovanje na mjestu, to pregnantno sjecište između Kanta i Deleuzea postalo je suvišno. Onaj legendarni Kantov sindrom fiksacije za mjesto boravka, za njegov Königsberg koji nikako nije htio napustiti, Deleuzeovo inzistiranje na nekretanju nomada, sve to je danas prosječna, naskroz normalizirana svakidašnjica. Upravo s obzirom na tu normalnost, danas je nužno suprotstaviti mehanizmima društvene informacije i kontrole takvu praksu koja se jednako kao i deteritorijalizirana strujanja kapitala neće dati fiksirati za jedno mjesto, pretvoriti ga u mjesto stalnog boravišta, koja će međutim, u razlici spram kapitala, bez prestanka stvarati nekontrolirane i samoodređene linije loma. I tu se krećemo u susjedstvu umjetničko političkih intervencija u okviru globalnih protesta s njihovim naglašavanjem spontane akcije, taktičkim napadima i brzim prilagođavanjem na novu situaciju, s njihovim linijama bijega u i kroz nomadski prostor.

VolxTheaterKarawane djeluje također na jednoj liniji bijega, ona napada, ofenzivna je, ukratko: ratni stroj u Deleuzeovskom smislu. To nipošto ne znači pripisati joj poseban oblik nasilnosti. Naprotiv, ratni stroj nadilazi diskurs nasilja i terora, on je upravo onaj stroj koji nastupa protiv nasilnosti državnog aparata, protiv poretka reprezentacije. Upravo suprotno, državni aparat pokušava ono nepredstavljivo prisilno stjerati pod moć reprezentacije, primjerice iz karavane napraviti Black Block: Upravo tim mehanizmima reprezentacije suprtstavlja se ratni stroj ili, riječima Hardt/Negrija, militant koji ponovo otkriva ne reprezentativnu djelatnost, nego djelatnost koja konstituira.¹¹

Kada je dakle riječ o tomu, da se uspiju locirati mjesta moći koja nestaju iz zona vidljivosti, granica zadobija važnu funkciju. Pritom nije riječ o granici kao metafori, nego o konkretnim graničnim linijama kao što su - već prema stajalištu - granice nacionalne države, ili unutarnje granice „Empire-a“; odnosno također druge granične linije državnog aparata, kao policijske linije koje su svojim akcijama probijali i koje će probijati Tute Bianche, Pink-Silver Blocks, ili u Austriji Performing Resistance.¹²

U okviru graničnog kampa u Lendavi na primjer Karavana je, pretežito oz pomoć sredstava nevidljivog teatra i iritacije, istraživala prostor ničije zemlje između pograničnih postaja. U svojoj akciji na graničnom mostu, na ničijoj zemlji između mađarskih i hrvatskih graničnih postaja, aktivistice i aktivisti u narančastim overallima i UN-uniformama podigli su novu graničnu postaju, zaustavljali su automobile i dijelili vozačicama i vozačima Noborder-putovnice i letke. Tu je riječ manje o prekoračenju, probijanju, ukidanju granica, kao što sugerira slogan karavane *No Border!*, a više o nečemu naizgled suprotnome: podizanju novih graničnih postaja na ničijoj zemlji, čime se apsolutnim granicama nacionalne države suprotstavlja oscilirajući, nomadski granični prostor.¹³

Takvim oblicima „Mikropolitike Granice“ (Guattari) različite praktičke aktivnosti u okviru globalnog protesta napuštaju neodređenu formulu „vertikalnog napada na virtualne centre moći“ za koje pretpostavljamo da se nalaze svugdje i nigdje. Ovdje je daleko više riječ o činjenju vidljivim, o konkretnom napadu na virtualnost, o probijanju ustoličenih graničnih linija, ali ujedno i o iskušavanju eksperimentalnih formi kolektivne organizacije. To je ono što čini ratni stroj: napad na državni aparat povezan je sa stalnim traženjem alternativa ili, još jednom parafrazirajući Negrija i Hardta: otpor, ustanak i konstituirajuća moć teku u jednom nerazlučivom procesu.

Prijevod: Boris Buden

---

¹¹ Usp. Gilles Deleuze / Félix Guattari, *Tausend Plateaus*, Berlin 1992, str. 578; Michael Hardt, Antonio Negri, *Empire. Die neue Weltordnung*, Frankfurt/New York 2002, str. 419.

¹² Usp. Gerald Raunig, *Wien Feber Null. Eine Ästhetik des Widerstands*, Wien 2000, str. 40-45.

¹³ Usp. Moj koncept "Spacing the Line", na primjer Gerald Raunig, *Spacing the Lines. Konflikt statt Harmonie. Differenz statt Identität. Struktur statt Hilfe*, u: Eva Sturm/Stella Rollig (Izd.), *Dürfen die das? Kunst als sozialer Raum*, Wien 2002, str. 118-127.